

savjetovanju: »Izvori za povijest o. Krka«, kojega je 5. XI. 1990. u riječkom Pomorskom i povijesnom muzeju priredilo Društvo arhivskih radnika Zajednice općine Rijeka (isti je dan na svojoj skupštini preimenovano u Društvo arhivskih radnika Pazin-Rijeka, a pokriva isto područje — Istru, Kvarnersko primorje i Gorski kotar), u suorganizaciji Arhiva Hrvatske, historijskih arhiva Rijeke i Pazina, te povijesnih društava o. Krka i Rijeke. Skup je jedno u nizu sličnih savjetovanja koje su primorsko-istarski arhivski radnici organizirali o izvorima pojedinih općina u kojima rade. Pokrovitelj ovoga skupa bila je Skupština općine Krk, čiji je predsjednik Ivan Matančić pozdravio sudionike. Skup je otvorila predsjednica Društva i direktorica Historijskog arhiva Rijeke Jadranka Kaloper-Bakrač. Uvodni referat s naslovom »Građa i literatura o o. Krku« podnio je predsjednik Saveza arhivskih radnika Jugoslavije i direktor Arhiva Hrvatske Petar Strčić, a saopćenja o više pitanja koja su vezana uz izvore pročitali su Mirjana Matijević-Sokol (»Novi dokumenti o benediktin-skim samostanima Sv. Ivana i Sv. Martina i Apolinara na o. Krku), Nella Lonza (»Novopronađeni izvori o sudskim postupcima protiv Krčkih knezova u XIV. stoljeću«), Darinko Munić (»Krčka prezimena i imena u notarskoj knjizi Antuna de Reno de Mutina«), Anamari Petranović (»Iz imovinskopravne problematike u Krčkom statutu«), Anđelko Badurina (»Blagajnički dnevnički datja i prijatja' trećodredskih samostana kao izvor za gospodarsku povijest otoka Krka«), Radojica Barbačić (»Izvori za povijest pomorstva otoka Krka«), Zardarka Greblo (»Mjesno školsko vijeće u Baški«), Miaael Sobolevski (»Izvjestaj sreskog načelnika Krka o ekonomskom i političkom stanju na o. Krku 1937. godine — prilog kritičkoj valorizaciji izvora«), Franjo Velčić (»Rukopisna ostavština prof. dr. Ivana Vitezića s posebnim osvrtom na povijest o. Krka«), Miljenko Pandžić (»Rukopisna ostavština dr. Dinka Vitezića u Vrbniku«), Jakov Jelinčić (»Izvori za povijest o. Krka u Historijskom arhivu Pazin«) i Ines Krota (»Izvori za povijest o. Krka u Historijskom arhivu Rijeke«); najavljeno je izlaganje Ivana Pederina (»Izvori za povijest o. Krka u Historijskom arhivu Zadar u dukalima, terminacijama i drugim izvorima«). Prošlost toga otoka zaista je zanimljiva za istraživače raznih struka, što se vidi i iz izlaganja referenata koji su dali važne rezultate svojih znanstvenih i stručnih istraživanja izvora o. Krka, koji se nalaze na njemu ili izvan njega. I održavanje ovoga skupa svjedok je jačega ugostiteljsko-turističkog pa i industrijskog razvoja otoka u naše vrijeme — od 60-ih godina dalje. Naime, otok je baza snažnije djelatnosti — ovdje je 1970. god. dalje objavljeno čak 21 svezak »Krčkog zbornika« Povijesnog društva o. Krka Saveza povijesnih društava Hrvatske i desetak posebnih izdanja, a i više knjiga izvan okvira toga Društva. Ovaj znanstveno-stručni skup dokaz je snažnijeg kulturno-znanstvenoga oživljavanja o. Krka, ali govori i o konstantnoj potrebi vođenja dalje brige za izvore koji se nalaze na o. Krku i izvan njega. Treba istaknuti da su se spomenuti povjesničari, pravnici, teolozi, arhivisti i drugi stručnjaci potrudili dati značajan uvid u ovu arhivsku tematiku. (P. STRČIĆ).

INFORMATIVNA SLUŽBA U NACIONALNOM ARHIVU FRANCUSKE U PARIZU

Prošle godine, u ožujku 1988. otvorena je u Parizu u sklopu zgrada, palača Nacionalnog arhiva Francuske, nova zgrada, novi odjel, za korištenje arhivske građe i njeno prikupljanje, novi Centar, tzv. CARAN (kratica: Centar za prijem i istraživanja Nacionalnog arhiva — Centre d'accueil et de recherche des Archives nationales). Ovaj Cventar za prijem i istraživanje arhivske dokumentacije ima nekoliko, zasebnih odjela i prostorija za rad:

1. velika sala u kojoj su sakupljena sva obavjesna arhivska pomagala gotovo iz svih arhiva u Francuskoj, ukupno preko 7.200 pomagala. Neka od tih su umnožena, ali najveći dio je objavljen tiskom. Iz izvještaja Nacionalnog arhiva vidi se da se svake godine u Francuskoj objavi više desetina inventara i drugih pomagala za rad s arhivskom građom. U pripremi je i objavljivanje oko 700 inventara tehnikom mikrofiša, čime se olakšava korištenje i onih teže pristupačnih ili oštećenih i rukopisnih pomagala.

U posebnoj publikaciji »Vodič z korisnike arhiva« (»Guide du lecteur«), objašnjava se pregledno među ostalim kako se korisnik može lako snalaziti u ovoj velikoj sali od 500 m², s osamdeset mjesta za rad.

Zanimljivo je da postoje posebni svesci u kojima su pregledni podaci za građu za povijest radničkog pokreta, zatim primjerice za građu za crkvenu povijest itd. Dakle osim pregleda građe i inventara, pojedinih arhiva (po vrstama arhiva i abecedi poredanih na policama), izrađeni su također i tematski pregledi građe, odnosno i tematski vodiči.

2. U drugoj sali nalazi se čitaonica za mikrofilmove, s preko 100 mjesta za rad, sa 60 mikročitača. Tu se nalaze i role izrađenih mikrofilmova, snimljene građe, kao i snimljenih pomagala. Uz ovu prostoriju u zgradi nalazi se i veliko spremište za mikrofilmove i druge mikroforme Nacionalnog arhiva, tako da se ta građa može brzo dati korisnicima na korištenje.

3. Glavna čitaonica za originalnu građu najveća je prostorija, s ukupno 320 radnih mjesta, budući da se po francuskom arhivskom zakonu može koristiti i relativno mlađa arhivska građa, svakodnevno u CARAN-u dolazi veliki broj posjetitelja korisnika građe. U zadnjih dvadesetak godina, računa se da se broj korisnika, a i količina korištene arhivske građe — potrostručio!

Uz ovu glavnu čitaonicu za tipkanje, za rad s personalnim vlastitim kompjuterom, ili za rad s magnetofonima, pa i za veće radne ekipe — postoje i posebne manje prostorije.

Ipak i u ovako izvrsnim uvjetima za rad, količine arhivske građe koju korisnik može dnevno dobiti na korištenje, u određenom smislu jest ograničena. U malom kartonu, na koji su upisane glavne upute i propisi za rad korisnika u čitaonicama CARAN-a, stoji da korisnik može odjednom koristiti maksimalno jednu arhivsku kutiju ili jedan svežanj, ili dva registra, tj. uvezana protokola. Međutim ukupna količina građe, izričito se napominje, može prema potrebi i prema posebnim uvjetima, varirati od slučaja do slučaja. Ipak bitno je da zbog sigurnosti korištenja korisnik ne može odjedamput imati pred sobom 20 do 30, pa i više kutija građe, kako je u našim arhivima ponekad praksa. Osim toga posebno se naglašava da građa ne može ostati do drugog dana na stolu korisnika, nego se krajem radnog dana mora vratiti, te se posebno treba zatražiti produljenje rada za svaki komad.

Narudžbe korisnik vrši u čitaonici putem informatičkog terminala, na radnom mjestu posebna lampica zasvjetli u znak da mu je građa pristigla — a u slučaju da narudžba nije ispravna ili u slučaju bilo kakvih poteškoća, korisnik se obraća predsjedavajućem arhivistu u zvorani.

Cjelokupno kretanje građe, narudžbe čitača, zahtjev arhivskog radnika u spremištu, pa i udaljena izvan Pariza, kompjuterizirana su. Primjerice u sali arhivskih inventara, na raspolaganju korisnika su 16 terminala.

Krajem 1987. većina departmanskih arhiva u Francuskoj bili su povezani informatičkom mrežom, preko koje se mogu vršiti narudžbe građe. I mnogi su tzv. zatvoreni fondovi indeksirani putem kompjutera u Nacionalnom arhivu u Parizu. (Vidi o tome поблиže u člancima u Gazette des archives, br. 141, za XI. međunarodni arhivski kongres, u Parizu, 1988.).

Spomenute čitaonice u CARAN-u otvorene su za korisnike svaki dan od 9 sati ujutro do 18 sati navečer (osim nedjelje i praznika). Građa se ne može

naručiti u subotu ili dan pred praznik, nego se koristi ranije naručena građa, odnosno mora se rezervirati prije 16 sati, tog dana.

U okviru zgrade CARAN-a, u tzv. malom Caran-u («Petit Caran»), otvorene su i čitaonice za onomastiku, sigilografiju i parišku topografiju, s izvrsno opremljenim priručnim bibliotekama i odgovarajućim kartotekama abecedno poredanim po imenima mjesta, odnosno po imenima obitelji i osoba pečata. Također stoji na raspolaganju korisnika i veliki broj izrađenih kopija otisnutih pečata, koji se mnogi mogu i kupiti. Korisnici mogu arhivsku građu odmah i kserokopirati odnosno mikrofilmirati — međutim strogo je zabranjeno izvaditi dokument koji se želi snimati, izvan kutije ili svežnja — nego samo zajedno s kutijom, dakle na svom mjestu označenom papirnom trakom. Postoje posebni žuti papiri-trake, za označavanje onih stranica koje korisnik želi snimati.

Poneki fondovi mogu se koristiti samo na mikrofilmu.

Prema Vodiču za korisnike Nacionalnog arhiva u Parizu, iz god. 1979. bilo je zabranjeno fotokopiranje uvezanih registara i protokola na kseroks aparatu, zbog oštećivanja. Isto tako ne dozvoljava se fotokopiranje inventara fondova. Osim toga inventari moraju se koristiti samo u svojoj dvorani, a ne smiju se prenositi u druge čitaonice. Unutarnji raspored građe u kutijama, ne smije se bez predsjedavajućeg u čitaonici, ni najmanje mijenjati, a svaka poremećenost u redosljedu ili slični nered u kutiji treba odmah upozoriti arhivistu u dvorani.

Interne odredbe («Reglement interieur») u čitaonicama Caran-a, obrađene su u 15 točaka, na svega dvije stranice. Uglavnom govore o detaljima naručivanja građe, redu i tišini u čitaonici, odlaganju osobnih predmeta u garderobi, naručivanju i naplati snimaka, mikrofilmova i kseroksa, o spomenutom redosljedu u kutiji, te o kaznama u slučaju nepridržavanja ovog kućnog reda, te u krajnim slučajevima o privremenom ili trajnom oduzimanju dozvole za korištenje građe u Nacionalnom arhivu.

Sve opće odredbe pravnog karaktera o načinu i zabranama korištenja pojedinih vrsta arhivske građe, vodeći računa o zaštiti općih kao i osobnih i obiteljskih interesa, dati su u posebnim zakonskim i podzakonskim tekstovima, posebno u Zakonu o arhivima, iz 1979, od 3. siječnja. (Zakonske tekstove francuske arhivske službe, te nekih drugih evropskih zemalja i SSSR, vidi u posebnoj studiji M. Ducheina: »Zapreke pristupačnosti, korištenju i prijenu informacija iz arhiva, studija projekta RAMP — Unisist, Pariz 1983 — »Obstacles to the Access, Use and Transfer of Information from Archives: A RAMP Study«, PGI-83/WS/20).

Na kraju, posebno treba naglasiti i niz drugih akcija u okviru kulturno-prosvjetne djelatnosti Nacionalnog arhiva u Parizu: za korisnike se organiziraju, među ostalim i posebni iscrpni tečajevi za rad s arhivskom građom, posebno za genealoge koji danas čine najveći procenat korisnika arhiva u svijetu pa tako i u Francuskoj — zatim za korisnike kojima je potrebno poznavanje paleografije, vjerojatno u osnovama i drugih pomoćnih povijesnih znanosti, posebno spomenute sigilografije, te onomastike i toponomastike, uz niz izvanrednih pristupačnih spomenutih priručnika i kartoteka.

Posebnu pažnju posjetilaca, zaslužuju svakogodišnje tematske izložbe, kako unutar prostorija Nacionalnog arhiva, tako i u kulturnim centrima u unutrašnjosti Francuske, gdje se takve izložbe često prenose, pa čak i zasebnim autobusom, po ugledu na danas sve češće bibliobuse i muzeobuse. Napose je vrijedna redovno otvorena stalna izložba dragocjenih povijesnih dokumenata iz povijesti FRANCUSKE od vremena Merovinga do danas, otvorena u posebnim prostorijama u Nacionalnom arhivu, s katalogom, reprodukcijama i sl.

Miljenko Pandžić